

to, aby poskytoval dětem vzdělání, bez ohledu na to, že i výše uvedené tvrzení hrálo a hraje určitou, jistě nikoli zanedbatelnou roli (srov. citované číslo týdeníku *Le Nouvel Observateur*). Ještě závažnější je však teoretické i praktické zavržení nikoli strukturální metody, nýbrž „strukturalistické metafyziky“. To je taková filozofie — je-li vůbec možno o filozofii mluvit — která „končí popřením subjektu, redukováného na roli ‚opory struktury‘ a popřením samotné historie, ponořením se do redukováných názorů a falešných důkazů oné ‚nehynbě historie‘, jež je pak neschopna vykonávat svoje řemeslo, totiž vysvětlovat změny“ (tamtéž).

Dnes lze samozřejmě jen těžko odhadnout, kam až tato restituce subjektu půjde. Není vyloučeno, že dojde k „pádu bohů“ nedávného věčerejška. Bylo by však škoda, kdyby tímto novým obratem mělo být ztraceno to pozitivní, co přinesly v oblasti společenských věd nejlepší práce, vycházející ze strukturální metody: rozbor mýtů, kterými bylo třeba Claude Lévi-Strauss nepochybně obohatil naši kulturu, rozpoznání tripartitní funkce indoevropských mýtů (Georges Dumézil) anebo „transcendentální analýza historického utváření se subjektu“, jak charakterizoval záměr poslední knihy M. Foucaulta (*Le Souci de sci*, Paris 1984) historik antiky Paul Veyne (*Le Nouvel Observateur*, cit. č.).

O tom, jak tento návrat subjektu ve francouzské společenské vědě dopadne, kam bude směřovat — neskončí-li např. v nepokryté podpoře politického neokonzervatismu — bude jistě spolurozhodovat rovněž francouzská marxistická společenská věda. Na výsledek si musíme počkat, ale již nyní je takřka jisté, že tento nový obrat ve francouzském společenském myšlení slibuje mnohé, co si bude zasluhovat i vyžadovat rovněž naší pozornosti. A že tedy nebude jen okamžitou nabídkou, hledící ukojit zájem spotřebitele — v tomto případě spotřebitele ideí — jak se obává např. Jacques Bouveresse (*La philosophie chez les autophages*, Les Éditions de Minuit, Paris 1984, s. 120), který v rozbití mýtu autonomního a suverénního subjektu (např. strukturalismem) vidí pravý opak toho, co doufal dosáhnout Kant. Návrat subjektu se zdá tuto obavu vylučovat. Uvidíme, zda právem.

Petr Horák

SOCIALISTICKÝ ZPŮSOB ŽIVOTA JAKO SOCIÁLNÍ REALITA III

Ve dnech 18.–20. listopadu 1986 probíhalo v hotelu Voroněž již třetí z řady mezinárodních sympozií pořádaných brněnskou katedrou ML sociologie. Již tradičně byla předmětem jednání problematika socialistického způsobu života. Ke 25 příspěvkům sociologů z Prahy, Brna a Bratislavy se připojili kolegové z NDR — profesorka Edith Kahlová z univerzity v Lipsku, z Polska — profesor Jan Malanowski, děkan filozofické fakulty varšavské university, z Bulharska — doktor Tanev z univerzity sofijské. V diskusi vystoupil rovněž stážista katedry Trond Antonsen z Norska a další hosté.

Kontinuita s oběma předchozími konferencemi spočívala především v tom, že jednotlivé aspekty způsobu života byly diskutovány v rovině faktických, empiricky uchopitelných skutečností. Proto také jeden z hlavních center diskuse zůstává rodina a nejrůznější stránky rodinného života. Letošní sympozium se věnovalo zejména reprodukčním zvyklostem (včetně potratů mladistvých), dále ekonomickým aspektům fungování mladých domácností, demokratizaci partnerských vztahů, dělbě práce v rodině i fenoménu hádek a manželských rozvratů. Pro samotnou diskusi o rodině byl typický jednak interdisciplinární přístup (bylo zastoupeno hledisko ekonomie, medicíny, sociální psychologie), jednak snaha diskutujících zařadit předmět svého zájmu do širších společenských souvislostí (např. do souvislostí s úkoly intenzifikace národního hospodářství). Tím bylo docíleno plastičtějšího pohledu, který přirozeně vyústil v prognostické úvahy týkající se možných linií dalšího vývoje jednotlivých stránek rodinného života.

Jako relativně samostatný blok se představily příspěvky pojednávající o kultur-

ním vzorování našeho způsobu života. Jejich autoři se zamýšleli nad probíhajícími posuny pravidel, která normují vzájemné mezilidské vztahy. Takové posuny identifikovali v oblasti etikety, v oblasti právní regulace životní dráhy i v oblasti participace na veřejném životě. Ve všech případech zde byly podrobeny reflexi skutečnosti, které díky své zdánlivé všednosti a samozřejmosti unikají zpravidla hlubší analýze, i když právě ony obsahují nezadatelný potenciál pro vysvětlení hlubších sociálních mechanismů a souvislostí.

Konečně třetím samostatným celkem, který byl na brněnském sympoziu diskutován, se stala série otázek spjatých s ekologickou problematikou. V souladu s celkovým zaměřením konference byl také tento problémový okruh vztažen k tématice způsobu života. Proto byly poněkud potlačeny ekonomické a přírodovědecké souvislosti ekologických otázek a naopak vyzdvížen dopad ekologické situace na vědomí konkrétních subjektů způsobu života. Předmětem zájmu se stal zejména vztah životního prostředí a hodnotového systému populace a formování ekologického povědomí běžných lidí.

Kromě zmíněných okruhů byla diskutována celá řada dalších aspektů způsobů života, které se sice vymykají zde nastíněné povšečné kategorizaci, které však rovněž svým dílem obohatly výsledný obraz sociální reality tak jak vykrystalizoval v průběhu tří denní diskuse.

Jan Keller

NA OKRAJ DIALOGU MEZI EKONOMY A SOCIOLOGY

Nakladatelství Merkur vydalo v r. 1986 publikaci slovenských autorů K. Pachin-gera a V. Kelemena „*Příměstské rekreační zóny*“. Jestliže o ní nereferujeme v recenzní části našeho sborníku, je to proto, že nám nejde o pouhou její recenzi. Publikace totiž v sobě koncentruje v téměř klasické podobě některé současné obecnější problémy spolupráce mezi sociology a ekonomy; dokazuje, že přes aktuální nutnost takové spolupráce se v ní zatím mohou vyskytovat i mnohá vážná nedorozumění a že vzájemné nerespektování specifických obou disciplín může v konečných výsledcích přinést plody značně diskutabilní ceny.

Výchozí situace je jasná: Plánovací praxe požaduje po ekonomech stále kvalifikovanější záběr do těch oblastí sociálního života, které jsou pro ně netradiční a pro něž nemají zavedenu osvědčenou metodiku sběru základních dat (jako ji např. dlouholetě používají při analýzách příjmů a vydání domácností, jak o tom referujeme na jiném místě). Jde tu většinou o tzv. nevýrobní odvětví současné ekonomiky (školství, zdravotnictví, kulturu a tělovýchovu), ale také o otázky „efektivnosti“ umění a sdělovacích prostředků, o problematiku „žádoucího“ trávení volného času, o sféru subjektivních zájmů, preferencí a hodnot. Všude tam se objevuje potřeba sady spolehlivých, pokud možno stálých a různých matematických operací schopných údajů, z nichž by bylo možné extrapolovat budoucí dílčí vývojové trendy, vyvodit příslušné koeficienty růstu či regrese, rozhodnout, kam na tomto poli společensky účinněji investovat naše společné finanční prostředky, odpovědně odhadnout možnosti společenské intervence do těchto často velmi intimních lidských sfér atd. Požadavky to ostatně nejsou zcela nové a ke cti ekonomů budíž řečeno, že oficiální či potenciální řešitelé podobných úloh z jejich řad už mají dnes většinou dávno za sebou první etapu styku se sociology; už dávno si uvědomili vyšší tématickou kompetentnost sociologie v těchto otázkách a mnohdy také iniciovali první vzájemné kontakty v tomto směru.

Výsledky této „první etapy“, kterou bych situoval zhruba do poloviny sedmdesátých let, byly ovšem pro ekonomy zklamáním. Sociologie jednak potřebné údaje z velké části k dispozici vůbec neměla, jednak však začala také důrazně upozorňovat na to, že představy o reprezentativnosti a reliabilitě podobných dat jsou často velmi naivní, že tu existuje výrazný rozdíl mezi tzv. „tvrdými“ a „měkkými“ daty,